

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Lliurament de la medalla de la
Universitat de València a Gonzalo
Anaya Santos

Discurs del Sr. Rector Francisco Tomás Vert

València, 13 de febrer de 2004

ACTE DE LLIURAMENT DE LA MEDALLA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA AL PROF. GONZALO ANAYA SANTOS

Honorable Sr. Conseller de Cultura Educació i Esport
Magnífic i Excel·lentíssim Sr. Rector de la Universitat Cardenal Herrera - CEU
Excel·lentíssima Sra. Vicerectora D'Investigació i Tercer Cicle
Professor Dr. Gonzalo Anaya
Doctores i Doctors que heu rebut la investidura
Autoritats
Membres de la Comunitat Universitària
Senyores i Senyors, Amigues i Amics

Les meues paraules inicials han de ser necessàriament de felicitació, d'una banda, a les noves doctores i nous doctors que avui han rebut la seua investidura i, d'una altra, al Professor Gonzalo Anaya a qui hem atorgat la medalla de la Universitat de València.

Els doctors que hem investit són una representació dels 322 llicenciats que van defensar la seua tesi doctoral en la Universitat de València i representa gairebé la meitat de les tesis defensades en les universitats públiques de la Comunitat Valenciana. La defensa de la tesi es vincula, com a requisit previ, a la realització d'un programa acadèmic, del conjunt dels 109 que constitueixen l'oferta de doctorat de la nostra Universitat, i entre els quals onze han estat reconeguts amb la menció de qualitat pel Ministeri d'Educació, la qual cosa situa la nostra Universitat com la tercera en l'Estat en mencions de qualitat. Un total de 2909 estudiants van matricular-se en un programa de la Universitat, dels quals 375 eren estudiants estrangers. Aquestes dades expressen la magnitud de l'oferta de doctorat de la Universitat de València, a la qual se suma una gran varietat de Màsters, Diplomes i Certificats, que supera el nombre de 250. Comptem, doncs, amb la proposta de formació de postgrau més ampla del nostre entorn acadèmic, oferta que, a més, és de gran qualitat gràcies al treball dels nostres professors, la tasca rigorosa de la Comissió de Doctorat, amb el suport i la dedicació del personal del negociat de tercer cicle del Servei d' Estudiants.

Però el títol de doctor representa molt més que la realització d'un programa de postgrau, ja que és la culminació de la formació investigadora. En la tesi, el doctor plasma la seua experiència en la confrontació i la resolució d'un problema, es posiciona davant d'un descobriment d'una aportació al progrés del coneixement. Aquesta experiència ha de expressar-se de una manera rigorosa, fixant els resultats i les aportacions que el treball ha produït. I això significa una experiència i una capacitació fonamental com a investigador o com a professional de la més alta qualificació.

Els doctors que avui hem investit formen part de les darreres promocions que obtindran el doctorat dins de l'actual marc legislatiu. La nova regulació dels estudis universitaris, que afectarà de forma especial els estudis de postgrau en Espanya està a punt de fer-se pública, amb importants modificacions respecte dels actuals per harmonitzar-se a l'Espai Superior d'Ensenyament Europeu. La tesi doctoral, però, es manté com a colofó de la formació de més alt nivell en el nou sistema, i es preveuen

mesures per tal de garantir el rigor i la qualitat, tal i com queda reflectit en el projecte de Reial Decret que regularà els estudis de postgrau.

Finalment, hauré de fer referència a la pluralitat de colors de les mucetes dels nous doctors. Aquesta pluralitat cromàtica és un reflex de la pluralitat acadèmica del nostre Estudi General on s'imparteixen una ampla majoria dels sabers i dels coneixements.

Amb aquest acte que, per la seua importància, hem separat de l'obertura de curs, vosaltres, nous doctors, culmineu el procés formatiu de la vostra personalitat científica i humana que començàreu fa anys en l'escola primària, i enguany coincideix feliçment amb el lliurament de la medalla de la Universitat de València al Doctor Gonzalo Anaya, com a homenatge a una persona amb una dilatada i extraordinària trajectòria vital dedicada a l'ensenyament en tota la seua dimensió des de l'escola elemental fins al doctorat en la nostra Universitat.

Gonzalo Anaya va nàixer el 1915 i, des d'aleshores, la seua vida recorre tot el segle XX, amb els seus avatars, promeses, i expectatives, des d'un lloc i una mirada particular: la del mestre.

Compromès amb la República, primer, amb l'oposició contra el franquisme, després, i amb la democràcia sempre. Es va graduar de mestre en 1933, als 18 anys. Després d'obtenir el títol de Mestre Nacional, va ser nomenat mestre interí i va començar el seu magisteri a Cayuela, en la província de Burgos. Des d'aleshores, recorreguent acadèmies, escoles, centres, instituts, universitats, el professor Gonzalo Anaya ha impartit docència durant 70 anys.

I convé detenir-se en aquest moment originari, fundacional diguem-ne, perquè hi trobem dos dels trets que han definit la seua trajectòria vital i amb els quals més assíduament se sent identificat: Gonzalo Anaya es defineix a sí mateix com un mestre republicà, és a dir, identificat amb el magisteri, i com un mestre de i per a la *res pública*, a la qual ha servit i continua servint amb una dedicació admirable i persistent.

Però, a més el seu magisteri ha desbordat els camins institucionals sempre i en tots els sentits: els sabers i els ensenyaments de Gonzalo Anaya no cabien i no caben en els murs de cap institució, ni en els llibres, ni en l'espai tancat de les aules.

Per això els seus sabers han viatjat per tot el territori de l'Estat, invitat pels que l'han considerat un referent inexcusable de la renovació pedagògica. Va passar uns quants d'anys a Galícia, i allí es va dedicar a la defensa de la diversitat cultural de les perifèries; va aterrar després en l'Escola Normal de Magisteri de València, i és per a nosaltres un motiu d'orgull que ací haja arrelat durant els últims trenta anys. Ha exercit el seu magisteri en els locals dels sindicats i els partits, en les associacions de veïns, en les tertúlies de la FUE, en les distintes edicions de les *Escoles d'Estiu*, on es reuneixen els professionals compromesos amb l'ensenyament. En les convocatòries més diverses on hi hagués una recerca, una esperança, a favor d'una altra educació, allí ha estat Gonzalo prestant el seu alè, afegint-hi el seu gra de sorra.

El professor Ernest García, en la seua Laudatio, ha fet una sentida síntesi dels aspectes més significatius de la personalitat de Gonzalo Anaya. Tanmateix, una trajectòria humana tan intensa no pot ser resumida en els breus parlaments d'aquest acte. No és possible mai fer justícia a una vida amb un discurs, i molt menys en el cas

del professor Gonzalo Anaya, pero almenys permeteu-me evocar alguns dels traços que l'emmarquen, que li donen coherència: la seua trajectòria acadèmica dilatada, amb una pràctica educativa entusiasta, i el fet de ser un teòric de l'educació i un referent de compromís cívic.

En ell l'educació sempre ha estat lligada estretament al saber, a la ciutadania i a l'emancipació humana. Per això mateix, pot dir-se que durant dècades ha estat i segueix sent mestre de mestres, model de *alma mater studiorum*. Any rere any, les seues classes segueixen despertant atenció, suscitant interès, s'omplen convocatòria rere convocatòria.

Aquestes tres nocions, saber, ciutadania i emancipació, tant en la reflexió com en la pràctica del professor Anaya, s'han vinculat d'una manera harmònica i ajustada per definir i polir el seu sentit de la tasca educativa. I en això ha seguit entre altres, les petjades de figures senyeres i clàssiques del pensament com Lluís Vives, Emmanuel Kant o Michel Foucault.

Especialment grat i pertinent resulta recordar, en aquest context, el nom de la figura emblemàtica per a la nostra universitat de Lluís Vives. "Hi ha notables paral·lelismes entre la biografia de l'humanista valencià i la del professor Anaya, que cal remarcar. Tots dos, tingueren un procés formatiu un més aviat autoexigent, en el qual destacaren front a la mediocritat dels seus instructors, l'un a la València de la fi del s. XV i l'altre al Burgos de primeries del s. XX; tots dos visqueren la fi d'una esperança col·lectiva i el principi d'una llarga nit de repressió; tots dos hagueren d'abandonar la seua terra natal, recórrer un llarg periple, pels Països Baixos o Anglaterra, Vives, per Andalusia, Castella o Galícia, el nostre professor, i dedicar-se a l'ofici d'ensenyar en un temps on la irracionalitat esdevé hegemònica; tots dos trobaren en la docència de les llengües clàssiques un refugi on mantenir vius els ideals de llibertat i justícia negats al seu entorn pel despotisme; tots dos esdevingueren autèntics filòlegs, amadors de la raó, i s'endinsaren de manera crítica en la tradició filosòfica; tots dos, també, tingueren cura particular de l'educació de les dones. Per damunt d'aquests paral·lelismes, tots dos comparteixen un principi bàsic: *sapientior, ac inde melior*, esdevenir més savi és, en conseqüència, millor, com podem llegir en *De disciplinis*. Educar és moralitzar, fer més humanes les persones, fer-les progressar en allò que són, com repeteix el professor Anaya".

Il·lustrat i kantià fins a la medul·la, Gonzalo Anaya, ha dedicat ingents esforços a construir una teoria de l'educació constitucional en democràcia, o com ell diu: "a la construcció de l'ensenyament educativa democràtica de qualitat garantida".

El professor Gonzalo Anaya ha estat un teòric de l'educació. Entre les seues obres destaquen sens dubte els llibres *Una ruptura en l'ensenyament* i *Quina altra escola*. La seua aportació sempre ha tractat de donar respostes a la pregunta: Com haurà de ser el saber què ensenya? I la seua contestació cada vegada més depurada, més nítida, més nua, consisteix a afirmar que:

- El saber que ensenya haurà de ser il·lustrat modern i científic.
- És un saber formatiu, socialitzador i individualitzador, que desenvolupa un pensament crític i creatiu.
- És un saber compartit i autocrític.

Com sostenia Montaigne, Gonzalo sempre aposta per la realització personal: "Val més un cap ben fet, que un cap molt ple".

El programa que ha tractat de seguir el *mestre de mestres* no sols se situa en el cor del corrent principal de la ciència i l'educació modernes, sinó que, des d'aqueix insubornable esperit renovador que el caracteritza (d'ací la seua constant vinculació a tots els moviments de renovació pedagògica), s'obre també als nous reptes i desafiaments del temps present. Sense ingenuïtats, sense optimismes il·lusos, sinó conscient de les pertorbacions, riscos i vulnerabilitats del moment que vivim, apostant pel combat contra els nous monstres que apareixen en l'horitzó.

Com dic, el programa de Gonzalo Anaya connecta de manera directa i radical amb els desafiaments que té la nostra Universitat: la universitat que aposta per la convergència europea, per la qualitat de la formació, per l'ocupació i per la ciutadania crítica. Ben distinta és la societat actual, de les noves tecnologies de la informació, d'aquella reduïda escola rural amb la qual Gonzalo va començar aquesta aventura. Ara la informació és ubiqüa, es converteix en una allau disponible en línia, que arrumba qualsevol autoritat pedagògica que pretenga basar-se en el domini de les dades. Com ens diu Castells, "el desfasament essencial es dona avui entre els que saben que fer amb la informació i els que no en saben", perquè quan sobreabunda la informació, el que importa és el coneixement. Quan la validesa de la informació caduca d'un dia per a un altre, la capacitat d'aprenentatge es converteix en el punt crucial, en la pedra preciosa, de tot procés educatiu. La nostra Universitat ha d'apostar per la creació de competències, destreses, habilitats, ha de propiciar que els estudiants es construisquen i reconstruisquen un mapa cognitiu que els permeta comprendre la multidimensionalitat.

De tot això ha parlat, escrit, ensenyat, Gonzalo Anaya sense defallir. Ensenyar és contribuir a la formació del jo com a centre d'orientació i d'acció. Xiquets i joves, avui més que mai, han de trobar en les nostres aules espais per a dirigir la seua vida des de si mateixos, àmbits on s'exerciten en l'aprenentatge i l'experimentació.

És aquesta convicció anayiana, la que ens porta a afirmar precisament avui que no podem acceptar una universitat convertida en estació fantasma, sinó en estació esperança. Ha estat Ulrich Beck qui ha cridat l'atenció sobre el perill de convertir les aules en una estació sense destí, en una sala d'espera sense esperança.

Si alguna cosa destaca en la trajectòria de Gonzalo Anaya, al llarg de la seua dilatada vida, és la voluntat de resistent. Voluntat de resistent contra els obscurantismes, contra el domini, contra totes les forces que malmeten el caràcter del ser humà, contra les estacions fantasma i les sales d'espera per a la desesperança. Al contrari, en l'acte d'ensenyar, quan contemplant aquests "altres", com a persones que poden créixer, éssers fràgils i menuts, el mestre es pregunta pel saber que s'ensenyava, sempre encoratja una esperança immanent: una esperança en l'emancipació. I per això desitgem que el seu magisteri viu i càlid tinga sempre un espai entre nosaltres, i la Universitat on Gonzalo Anaya va culminar el seu magisteri li atorga la seua medalla, la medalla d'aquesta que és i serà per sempre serà la seua casa.